

חיבת העבודה

משכר מתוכן שיחותיו של הגה"צ
רבי חיים יוסף בידרמן שליט"א
אב"ד חסידי לעזוב

בלתי מוגה

ואלה המשפטים (כ"א, א)

הכל מרועה אחד

ברש"י "כל מקום שנאמר 'אלה' פסל

את הראשונים, ו'אלה' מוסיף על הראשונים, מה

הראשונים מסיני אף אלו מסיני", והכוונה לפי פשוטו, שהיה מקום לחשוב שמשפטי התורה בדיני ממונות תלויים בשכל הישר ומסברת האדם, ואולי אין בהם מצות וקדושת התורה, להכי קא משמע לן שגם זה תורה, ולכן הגם שבידו לקיימם מצד השכל והדעת צריך להאמין שכולם ניתנו למשה מסיני, ומקיים את הדינים בגלל שכך ציוה הבורא יתב"ש.

וכפי שכתב ב'ספר הישר' לר"ת (ע"י בשער הראשון, וב'שפתי צדיק' פרשת קרח) שסברת האדם נכונה ממה שהוא מכוון לדעת תורה, ולא כפי שנראה להיפך, שאם האדם מבין את התורה הרי זה סימן שזרכיה דרכי נועם וישרות, אלא אדרבה, רק בגלל שבשר ודם מצליח להבין את התורה לפי שכלו מזה מוכח שיש ישרות בסברא של בשר ודם.

וכעין מה שהורה הרה"ק בעל ה'חידושי הרי"ם' מגור זי"ע ללמוד היטב את דברי רש"י במסכת סנהדרין (דף צ"א). "האומר אין תחיית המתים מן התורה [אין לו חלק לעולם הבא] - שכופר במדרשים דדרשינן בגמרא שם 'מניין לתחיית המתים מן התורה', ואפילו יהא מודה ומאמין שיחיו המתים אלא דלא רמיזא באורייתא כופר הוא, הואיל ועוקר שיש תחיית המתים מן התורה מה לנו ולאמונתו", כלומר שצריך האמונה תהיה מן התורה, ולא סגי באמונה גרידא שזה יכול להיות".

ויש להסמיך לכך מה שפירש ב'אור החיים' הקדוש בדרך הפשט מאי דכתיב "אשר תשים לפניהם", דהנה יש שני חלקים בתורה, יש הלכות ודינים שהם "חובת גברא", שאם לא ילמד אותם האדם לא ידע את האסור והמוותר, ולדוגמא לא ידע שאסור לאכול חלב ודם, ולא ידע מצוות עשה שצריך לקיים, ויש בחינה אחרת כמו קידוש החודש הלכות קרבנות וכדומה שאינם נוגעים למעשה לכל יחיד, ורק יש חובת ידיעת התורה גם בזה, "אבל לא יגרע מצדיק אם יחסר ידיעתם

- כל שיש בישראל גדולים שישפטו ויקדשו ויורו משפטים לישראל", היינו שחלק זה של תורה אינו מוכרח ללמוד כמו את האסור והמוותר כדי לדעת כיצד להתנהג, וזה שאמרה תורה, שהמשפטים הכתובים בפרשה זו "תשים לפניהם", שכולם חייבים לדעת הלכות אלו, "שזולת זה אין הקונה מכיר בשעת הקנין לדעת את אשר יקנה", עכדה"ק.

וכדומה שיותר ממה שכתוב כאן בפשטות נמצא בעומק דבריו [ועל פי האמור], כי האמת שגם חלק ההלכות שצריך ללמוד כדי לדעת מה לעשות אינו "מראה מקום" בעלמא, או "ספר הוראות" שידע כיצד להתנהג, אלא גם זה חלק מהתורה הקדושה שאפשר להתדבק על ידה להקב"ה, וזה ששינונו (מכות כ"ג): "רבי חנניא בן עקשיא אומר, רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות שנאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר", דכיון שרוצה ה' בעמו על כן נתן להם מצות לימוד התורה כדי לקיים המצוות, נמצא דמלבד השכר על עצם המצוות עוד נוטלים שכר גם על התורה שלומדים כדי לקיימה".

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כ"א, א)

יגעת ומצאת

פירש רש"י "אשר תשים לפניהם - כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם", וצריך להבין למה הוצרך קוב"ה לפרש כן, וכי יעלה על דעתו של משה רבינו לא לפרש להם את חוקי ומשפטי התורה הדק היטב.

ואמר הרה"ק בעל ה'חידושי הרי"ם' מגור לפרש, דהאמת שאף אחרי שבשר ודם מתייגע ועמל להבין דברי התורה, ומשיג מה שמשגיג בדל שכלו, בודאי לא ישיג עומק דברי התורה שהוא עמוק מני ים, דכל מה שבשר ודם מבין מדברי התורה אינו אלא כטיפה מן הים, ממה שאפשר להגיע בעומק התורה הקדושה, וא"כ היה מקום לחשוב, שילמד משה לבני ישראל את אותיות התורה ויקראו בני

פניני עבודה

א. בי"ג עקרים שתיקן הרמב"ם אומרים "שהבורא יתב"ש יודע כל מעשה בני אדם וכל מחשבותם, שנאמר היוצר יחד לבם את כל מעשיהם", ובשום 'אני מאמין' אחר לא הסמיך לכך פסוק, ועל פי היסוד האמור יתכן לבאר, שהיה מקום להוכיח מצד הסברא שהקב"ה יודע מחשבות האדם מאחר שהוא יתב"ש יוצרם, להכי מסמיך לכך פסוק לומר שלא די שתבוא האמונה מצד הסברא, אלא צריך להאמין "משום שנאמר", שכך מפורש בתורה.

ב. מובא בספרים שכאשר נתגרש שלמה המלך ע"ה מארמונו על ידי אשמדאי מלך השדים (ע"י מעשה שהיה איתו בגיטין סח. בארוכה) פגש שלמה בשם בן נח, והתחיל לשוחח עמו, וסיפר שלמה שהוא מלך ישראל, שאלו שם מי הם ישראל, התחיל לספר לו שהם נשתעבדו במצרים והקב"ה הוציאם משם בזרוע נטויה ובמורא גדול, והלכו אחרי השי"ת במדבר ושם קיבלו את התורה בהר סיני, ויהי כשמוע כן שם הזדעזע מאד, ואמר שלא יכול להיות דבר כזה, כי כיצד יתכן שקרוצי חומר העשויים מבשר ודם יקבלו את התורה הקדושה, נענה שלמה ואמר שכך היה במציאות, ואין בידו להכחיש את החי, שאלו שם מה כתוב בתורה, אמר לו "כי תקנה עבד עברי" או אז האמין לו שם. והיינו כי ראה שהלבישו את התורה בענינים גשמיים, לכן יכולים גם אנשים ללמוד תורה. והרעיון שיש בזה, שכל התורה כולה גבוה מעל גבוה, ורק יש חלקים שצריך ללמוד מהם ההלכות ואורחות חיים, אך בהם נטמן סודות ודברים נשגבים ביותר.

ג. בתרגום אונקלוס מתרגם פסוק זה "ואלין דיניא די תסדר קדמיהון", מעשה בבחור שנכנס אל האדמו"ר רבי יחיאל היושע מביאלא זצ"ל וביקש ממנו הדרכה בעבודת ה', נענה הרבי ואמר לו, שהדבר הראשון שצריך לעבוד הוא ה'סדר', שיהא מסודר ולא מפוזר ומבולבל. ומצא רמז לכך מדברי התרגום אלו, כי מיד אחרי פרשת קבלת התורה כתיב "ואלה המשפטים" ומתרגם אונקלוס "ואלין דיניא די תסדר קדמיהון", הרי ש'סדר' הוא הדבר הראשון בעבודה. מספרים על גדול אחד שהגיע לבקר את בנו בישיבה, אך במקום ללכת לבית המדרש הלך אל ה'פנימייה' [- מקום שהבחורים יושנים שם] לבדוק את ארונו ומטתו של הבן, וכאשר ראה שהכל מסודר ונקי חזר לביתו, באמרו שכבר ראה את הכל.

ובכלל הוראה זו גם לשמור על הזמנים, לבוא ולדייק בזמן ולא לאחזר, מעשה בגדול אחד שקבע זמן להיפגש עם הרה"ק בעל האמרי אמת' מגור זי"ע, ואיחר בכמה דקות, לכן התנצל ואמר ל'אמרי אמת' שעסק בדברים שהם למעלה מן הזמן, נענה הרבי ואמר "אין דבר גדול יותר מהזמן...", נמצא שכל שאר הדברים הם "למטה מן הזמן", לפיכך צריך להשתדל ולשמור על הזמנים.

קא משמע לן קרא "אשר תשים לפניהם - כשלחן ערוך", שעל האדם לעשות חלקו ולהתייגע להבין כפי מה שידו מוגעת וה' יגמור בעדו.

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כא, א)

משפטי התורה

יש מאמר נוקב בפסוק זה מהרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע, דהכי קאמר ליה קוב"ה למשה "ואלה המשפטים" אלו דיני התורה, וצריך לשים ולהניח אותם "לפניהם - פאר זיי", כלומר שלא יאמר בשר ודם, שיש אדם אשר לו מצוות התורה, כי אין הדבר כן, אלא התורה והמצוות הן לפני האדם, וכמאמר אחד הצדיקים "א כפרה צו ווערען - אבי פאלגען משפטי התורה", כי האדם אינו קיים כלל מול מצוות התורה.

היינו שבטרם יעשה האדם דבר מה לא יתחשב בשום דבר אחר זולת התורה, שהדבר הראשון שמוטל עליו לחשוב מה וכיצד לעשות הוא: מה התורה מצווה אותי בדבר זה, ולא חלילה לחשוב: מה אני ארוויח מזה, או מה יאמרו אחרים עלי, ובזה נותן את התורה להיות בפניו בכל מצב.

ועומק הדברים הוא, שיבטל את עצמו לגמרי להתורה, וימסור עצמו ורצונותיו לקיים אך ורק מה שכתוב בתורה, ושאר רצונותיו מתבטלים בפני רצונו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, ולא עוד, אלא

ישראל את האותיות והמילים גרידא ותו לא מידי, דמה הבדל יש בין מה שאדם קורא מבלי להבין כלל למה שבשר ודם מבין, והלא השגתו דלה מאוד ובקושי מבין, וא"כ הו"א שלא יצטרך לשים בפניהם כשלחן ערוך, לפיכך אמר לו הקב"ה "אשר תשים לפניהם", שצריך לעמול ולהתייגע כפי כוחו וכפי מה שידו מוגעת וה' יגמור בעדו.

וכמאמר ה'שרף' מקאצק זי"ע על מה שאמרו (מגילה ו): "לא יגעתי ומצאתי אל תאמן, יגעתי ומצאתי תאמן", דמה שייך "מצאיה" אחרי שהתייגע, דמצאיה באה לאדם בהיסח הדעת ולא על ידי יגיעה, רק באמת גם התורה כן, כי כל כמה שתייגע אינו כטיפה מן הים מה שצריך להתייגע על התורה, ואם כבר הצליח להשיג ולהבין הרי זה לו מצאיה ומתנה.

וכן אמר דוד המלך ע"ה (תהלים יט, ה) "תורת ה' תמימה", ושני נביאים נתנבאו בסגנון אחד, הלה המה הבעש"ט הק' והגר"א זי"ע, שפירשו שהתורה נשארת תמיד שלימה ותמימה, ואע"פ שבמשך אלפי שנים למדו את התורה והגו וחיברו רבבות ספרים עם חידושים בתורה, בכל זאת טרם נגעו בתורה, כי כל מה שהשיגו אינו אפילו כטיפה מן הים ועדיין היא שלימה כאילו לא נגעו בה מעולם, ועל כן היה מקום לחשוב שאין בין המבין בתורה למי שקורא ואינו מבין ולא כלום, כי אף המבין לפי ערך שלימות התורה לא השיג כלום, לזאת

פניני עבודה

ד. והאמת יודגש, שגם הקריאה גרידא דבר גדול הוא, וכמו שמביא ב'רחמי האב' (אות ל' ערך לימוד) שהיה סנדלר פשוט שאמר דפי גמרא מבלי להבין, וכל שנה היה מסיים כל הש"ס באמירה בעלמא, "והיה לו צלם אלקים על פניו כאחד הגדולים".

וכן נהג אא"ז הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע שהיה מצווה לבחורים לומר כך וכך דפי גמרא, כי יש בזה סגולה גדולה.

ה. ובאופן דומה אך שונה יש לומר, ובדרך משל, למה הדבר דומה, לאחד שלא רצה שבנו ילך לאיזה מקום, אך הילד רצה מאד ללכת והוא היה מדי קטן כדי להבין מדוע אביו אינו חפץ שילך לשם, לפיכך נאלץ האב להגיד לו, שאינו טוב בשבילו ללכת לשם מפני שיש שם כלבים ושאר חיות רעות, ועי"ז הפסיק הילד להפציר בו ללכת לשם. והכי נמי היה מקום לחשוב שאין צורך להתייגע להבין טעמי הדברים, שהרי בלאו הכי לא יצליח לרדת לעומק הדברים, וזה דומה לאותו אבא שאמר לבנו טעם אחר בהיותו מבין שלא ירד הילד לסוף דעתו.

ו. פעם שלח הגאון רבי חיים קרייסוויטער זצ"ל אב"ד אנטוורפן שאלה מסובכת אל הגאון בעל ה'חזון איש' זצ"ל ולא השיבו, לימים נפגש עם החזו"א ושאלו מדוע לא השיבו על מכתבו, ענה לו החזו"א "וכי סבור אתה שהתשובות יוצאות לי מהשרוול? לא ולא, אני מתייגע בקושי עד שאני מרגיש שאיני יכול להתייגע עוד ולרדת עמוק יותר בדבר, ומה שאני מעלה בדעתי במצב זה - הנני נוקט כתשובה הנכונה".

ולמדנו מדבריו, שאם היה בידו לעמול יותר יתכן שהיה משיג מסקנא אחרת, ונמצא שיתכן שאין זה האמת לאמיתו, ואעפ"כ יש חובה על האדם להתייגע עד כמה שידו מוגעת, וכן מצינו בפסקי השו"ע והפוסקים שנקטו הלכה כשיטה מסוימת, ובמשנ"ב מכריע אחרת אחרי שמצא כן ברבינו חננאל ומאירי ואור זרוע שנמצאו כתביהם בדורות האחרונים, ואעפ"כ אין זה סותר את הפסק בימים ההם, כי אין לדיין אלא מה שענינו ראות, ועליו לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא ומסקנתו, וזה תורת אמת שלו, ובשכר זה יזכה שיהיה לו עומק דברי התורה בשלימות.

ז. ולהאמור יובן היטב, דכל מה שבשר ודם מצליח להשיג הוא תמיד בבחינת מציאה, כי מצד הטבע אין שכלו של בשר ודם יכול להשיג אפילו אפס קצהו מן התורה ורק בגלל שהקב"ה נותן לו את ההשגה במתנה עי"ז מצליח להבין מעט.

ויתירה מכך כתוב כאן, וכפי שכתבו בספרים הקדושים, שאם האדם עמל בעוה"ז להבין דברי תורה כפי כוחו זוכה שלעתיד לבוא יתנו לו להבין סודות התורה לרוב, כי כפי היגיעה כך זוכה לעת"ל, נמצא שהמציאה שמשגי בעוה"ז אינו אלא כאין וכאפס למה שיזכה לעתיד לבוא.

וכמו שסיפר הגאון בעל ה'נודע ביהודה' זצ"ל, שאחד נסע למדינת הים ובאמצע הנסיעה בא עליהם רוח סערה ונשברה הספינה ובדרך לא דרך הגיע לאחד מאיי הים, בהיותו שם פגש ילד אחד והתחיל ללמדו אותיות, והילד לא רצה ללמוד, כי מה לו לדעת את האותיות, אמנם הלה התעקש ללמדו, עד שידע אותם על בריים, לימים הגיע הילד לעיר גדולה ושמח עד מאד שהיה בידו לקרוא, כי כך הצליח לעסוק במסחר ולעשות חיל, ע"כ המשל. והנמשל מובן, שאדם המתייגע בעוה"ז לומד ומשיג רק את האותיות, ואינו רואה גודל ההשגה שהשיג, אך לעתיד לבוא ישכיל לדעת שמצא והשיג הרבה יותר (הובא בהקדמה לספרו צ"ח).

ח. עוד פירוש אחר הסבירו צדיקים במשמעות "תמימה", שכל מה שבשר ודם לומד בתורה הרי למד דבר שלם, כלומר שהלומד אות אל"ף קיום מצות תלמוד תורה, ואע"פ שלא הצליח ללמוד את האות השניה ולקרוא תיבה אחת שלימה הרי קיים את המצוה בעצם הלימוד אות אל"ף, כי כל אות ותג היא "תמימה" ודבר שלם, והוא הדין בלומד דבר מה ומתקשה בהבנתו, שעצם מה שמתקשה בסוגיא תורה היא, כי גם הקושיא והיגיעה תורה היא, לכן סבר משה שאין צריך לטרוח ולהסביר, דבלאו הכי מקיימים מצות ותלמוד תורה, להכי ציווהו הקב"ה שיש חובה לעמול ולהתייגע להבין כמה שאפשר לבשר ודם להשיג.

ט. פירש רש"י "אשר תשים לפניהם - כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם", הרה"ק בעל ה'ויגד יעקב' מפאפא זי"ע היה רגיל לחזור על מאמרו של הרה"ק רבי שלמה מראדאמסק זי"ע ב'תפארת שלמה', שביאר את דברי רש"י בדרך הלצה, דהנה אדם לעמל יולד וגם על הצדיק נאמר (משלי ג, יב) "כי את אשר יאהב ה' יוכיח", אבל שונים הם יסורי הצדיק מיסורים של אנשים אחרים, "כי לאיש גס השכל צריך להכותו במקל, אבל להחכם (משלי יז, ט) 'תחת גערה במבין', והנה יש יסורין להצדיק, בערך השלחן לפניו לאכול ומסובין אצלו והוא יושב בראש, כי בענוות רוחו בוש יבוש לישב בראש, אך יסורין כאלה טובים הם", וזה שאמר הכתוב "ואלה המשפטים" אלו העונשים "אשר תשים לפניהם" לצדיקים "כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם", כשהוא מסב אל השולחן וכולם רוחשים לו כבוד מלכים והוא מתייטר מאד מכל הכבוד הזה. והפסיר הרה"ק מפאפא ואמר "דאס איז די ראכטע יסורים" - אכן, אלו הם יסורים אמיתיים...].

ובדרך אפשר יש להוסיף על דברי צדיקים אלו, שיש בזה תפלה ובקשה לבני ישראל, שאם נגזר עליהם יסורים יהיו אלו יסורים כאלו, וזהו "ואלה המשפטים" והיסורים "אשר תשים לפניהם", שרק יסבלו ומכבוד והרווחה ולא מצער וצרות אחרות.

י. ובאופן אחר פירשו צדיקי קמאי בדרך עבודה, שכל המשפטים והדין וחשבון צריך להיות רק "לפניהם", היינו כיצד יתפר ויתקן את מעשיו מכאן ואילך, מבלי להרהר יותר מדאי על העבר, כי אם ישקיע ראשו ומוחו לחשוב על העבר ולהכות על חטא יגיע לידו עצבות חלילה, וממילא יתרשל מלעבוד את הבורא יתב"ש, ומשום הכי צריך להשקיע כל כוחותיו על העתיד, ולעבדו יתברך מתוך שמחה וחשק.

גם יקבל על עצמו לקיים דברי חכמים שעשו גדרים וסייגים לתורה, ולקבל דבריהם בשלימות ובביטול רצונותיו¹.

וזה ההסבר שצדיקים מסרו נפשם על מצוות שונות, וקשה הלא קיימא לן (פסחים כה): שצריך למסור את הנפש רק על שלש עבירות חמורות, ואלו הן ע"ו גילוי עריות ושפיכות דמים, ומצד הדין אסור למסור הנפש על דברים אחרים, ואיך עשו כן הצדיקים, אך התשובה היא, כי הטעם שא"צ מסירת נפש על שאר מצוות הוא משום שנאמר (ויקרא יח, ה) "וחי בהם" ודרשינן (סנהדרין עד.) "ולא שימות בהם", ואותם צדיקים אין להם חיות בלי המצוות, כי התורה עומדת לפניהם. וכלשון ה'אור החיים' הקדוש (ריש פרשת חיי שרה) "הצדיקים מחיים ימיהם, והרשעים ימיהם מחיים אותם", היינו שהצדיקים מכניסים חיות בימיהם על ידי התורה והמצוות, וכאשר אין להם חיות זו אינם יכולים לחיות².

כמאמר הגאון בעל ה'חפץ חיים' זצ"ל כל מה שנאמר (דברים לב, מז) "כי לא דבר ריק הוא מכם כי הוא חייכם", וביאר בספרו 'תורה אור' (פרק ז) שעל אדם חי אפשר לומר שהוא מרוקן ממעות ומשאר דברים [וכן דרך העולם על עני ואביון רח"ל שאין לו מומן "פלוגי ריק מכסף"], אבל על בר מינן לא שייך לומר כן, כי אין לו מהות ואינו בכלל "אדם" ע"י

כריתות ו), ולזה נמשלה גם התורה, שאינה דבר ריק מכם, שאי אפשר לומר שיהודי ריק מן התורה, מפני שאם חלילה מתנתק מן התורה שוב אינו בכלל "אדם" ואין לו חיות כלל, כי רק היא חייכם ואורך ימיכם³, ודפח"ח [וע"ש באריכות לשונו המתוקה מדבש].

הגאון בעל ה'חפץ חיים' זצ"ל היה אומר, שהעולם קורא לפורקי עול ואפיקורסים "פרייע" [חופשיים], והאמת איפכא היא, כי שומרי התורה והמצוות הם "פרייע" ובני חורין אמיתיים⁴, ורק כך חיים באמת כי הם מושלים ביצרים, משא"כ הפורקים משועבדים לתאוותיהם.

ואפשר להסמין לכך, מה שהסבירו אחד מאדמו"רי בית בעלזא זי"ע על מה שנאמר לגבי חנוך (בראשית ח, כד) "ויתהלך חנוך את האלקים ואיננו כי לקח אתו אלקים" וברש"י "צדיק היה וקל בדעתו לשוב להרשיע, לפיכך מיהר הקב"ה וסילקו והמיתו קודם זמנו", והוא פלא לומר כן על מי שנהפך למלאך מט"ט [כמבואר בתרגום יונתן], שבודאי אי אפשר לומר כפשוטו שהיה "קל דעת", ופירשו הכוונה בקדושתם, כי אי אפשר למלאך המות לקחת נשמת הצדיק כי אם מדעתו, וכיון שהיה חנוך גדול כל כך לא הצליח היצה"ר והשטן לקחת את נשמתו, לפיכך הכניס בו הקב"ה חשש ופחד שירשיע על ידי שילמד

פניני עבודה

יא. מעשה נורא סיפר הרה"ק בעל ה'חידושי הרי"ם' מגור זי"ע, שפעם נסע יהודי לדבר עבירה כשבידו צרור כסף גדול של חמש מאות דינרי זהב, ויהי בהיותו בדרך שמע קול בכית מאחת הברות, וכאשר התקרב אל המקום שבקע הקול משם ראה כמה משפחות היושבים בחושך וצלמות, והם סיפרו לו שלא שלמו מס לפריץ כנדרש על כן נתנם בבית הסוהר ומייסר אותם בעיניו קשים ומרים [כידוע שבימים ההם היה ביד המושלים להמית ולהחיות], מיד נכמרו רחמיו עליהם והלך לברר כמה כסף הם חייבים לפריץ, ולאחר חשבון קצר נתברר לו שהם חייבים לו סכום של חמש מאות דינרי זהב, ולקח הלה את כל צרור כספו אשר הקצה לעבירה ופדה בהם את השבויים. באותה שעה נעשה רעש גדול בשמים שיהודי חוטא העביר את כל כספו כדי לעזור ולהציל יהודים ממצר, ופסקו עליו שכל מה שיגזור יתקיים, אמנם חששו פן יאמר להחיות מעלים ושאר דברים שטרם הגיע זמנם, על כן גזרו עליו בד בבד שישתכר תמיד ולעולם לא תהיה דעתו שלמה, וממילא לא יפזר ברכות לרוב.

לאחר תקופה קצרה היה העולם שרוי בצער גדול, ושלח מרן ה'בעל שם טוב' זי"ע אחוזת מתלמידיו אל האיש ההוא כדי שיבקש רחמים על הדור, אך כאשר באו אליו התלמידים לא יכלו לדבר אתו מחמת שכרותו, ורק לאחר כמה ימים הצליחו בתחבולות שונות להשיגו מיד בקומו משנתו בטרם לגם שוב ממשקה היי"ש, ואז ביקשו ממנו להתפלל על ישראל הנתונים בצרה וזקוקים לישועה ולרווחה, ומיד כאשר התפלל עליהם תפלה קצרה נתמלאה בקשתו ונמתקו הדינים מישראל, ונהפכו הכל לרחמים וחסדים מרובים.

ההסבר ה'חידושי הרי"ם', שכן הוא הדבר ביום הפורים, שהיה עת רצון כזה שיכול כל איש ישראל לפעול כל מאי דבעי, וכל מה שיבקש ימלאו לו מן השמים, וכיון דאיכא למיחש פן ידרשו דברים שלא כהוגן לכן תקנו חז"ל (מגילה ז) שחייב אדם לבסומי במשתה היין, וממילא טרף עליו צלילות דעתו ולא יבקש יתר מן המדה. וסיים ה'חידושי הרי"ם' ואמר "מכל מקום אין שום הו"א שנפסיד ח"ו על ידי תקנת חז"ל, ויש להקב"ה נחת רוח ממי שמבטל חפצו לקיים פקודת חז"ל מאשר יכוון לבקש עבור עצמו טובות אע"פ שיפעול" (הובא בספר 'שפתי צדיק' פורים אות נג).

הרה"ק רבי חיים מצאנז זי"ע היה אומר בפורים "עבור כל חללי דעלמא לא הייתי משתכר ומאבד את דעתי ומוחי, אך מאחר שחז"ל חייבו את האדם להשתכר צריך לעשות כן עד מסירות נפשו", ובזאת זעק לעבר בני ביתו וביקש "הביאו לפני יין!", ושתה הרבה יין יותר מלימודו כמצות היום. והן הן הדברים, שצריך התבטלות לדברי התורה ותקנות חכמים, ולבטל את עצמו לגמרי לפני הקב"ה ומצוותיו.

יב. הרה"ק רבי רפאל מברעשיד זי"ע היה איש אמת עד למאד, פעם תבעו איזה יהודי למשפט על עבירה שעשה, והוא הכחיש את הכל מכל וכל, ופסקו השופטים שאם הרה"ק רבי משה צבי מסאווראן ורבי רפאל מברעשיד זי"ע יעידו שהוא לא עשה מאומה אז ינוקה מעון. הרה"ק מסאווראן הסכים מיד להעיד שהרי היה בזה משום פיקוח נפש, אך רבי רפאל לא היה יכול להוציא שקר מפיו, לכן אמר לשופט שמחר יתן לו תשובתו, ולא ידע מה לעשות, מרוב צער בכה כל הלילה להקב"ה שיקח ממנו את נשמתו, ואכן תפילתו התקבלה ובאותו לילה נסתלק לבית עולמו [כי בקדושתו הרגיש שבלא שלימות במדת האמת אין לו חיים], והשופט פסק להסתפק בשבועתו של הרה"ק מסאווראן והוציאו לחירות.

יג. בגמרא מסכת בבא מציעא (דף טז) מסופר, שריש לקיש דיבר עם גיסו רבי יוחנן בלימוד התורה, ואמר לו ריש לקיש דבר שגרם לחלישת דעתו, ולכן נפל ריש לקיש למשכב בחולי מסוכן רח"ל, "אתאי אחתיה [של רבי יוחנן, שהיא היתה זוגתו של ריש לקיש] קא בכיא [-בכתה לפניו], אמרה ליה, עשה בשביל בני [שלא יהא יתום] וכו', עשה בשביל אלמנותי וכו', נח נפשיה דרבי שמעון בן לקיש, והוה קא מצטער רבי יוחנן בתריה טובא [רבי יוחנן הצטער עד מאד מפטירתו], אמרו רבנן מאן ליזיל ליתביה לדעתיה [מי ילך להפיס דעתו], ניזיל רבי אלעזר בן פדת דמחודין שמעתתיה, אזל יתיב קמיה [הלך וישב לפניו], כל מילתא דהוה אמר רבי יוחנן אמר ליה תניא דמסייעא לך [כל דין והלכה שהזכיר רבי יוחנן הביא לו רבי אלעזר בן פדת ראה ממשנה או מבריתא כמותו], אמר [רבי יוחנן] את כבר לקישא? [וכי אתה כבן לקיש], בר לקישא כי הוה אמינא מילתא הוה מקשי לי עשרין וארבע קושייתא [ריש לקיש היה שואל 24 קשיות על כל דבר], ומפריקנא ליה עשרין וארבעה פרוקי [הייתי משיב לו על כל קושיא 24 תירוצים], וממילא רווחא שמעתא, ואת אמרת תניא דמסייע לך, אטו לא ידענא דשפיר קאמינא, הוה קא אזיל [רבי יוחנן] וקרע מאניה [קרע על מלבושיו] וקא בכי ואמר, היכא את בר לקישא, היכא את בר לקישא, והוה קא צוח עד דשף דעתיה מיניה [השתבשה עליו דעתו רח"ל] בעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה" [התפללו החכמים על רבי יוחנן שיסתלק מן העולם, וכן הוה], ויש להתבונן בתרתי, חדא מדוע לא התפללו שיתרפא מחליו, אין זה אלא שידעו חכמים שבלי התורה [כפי מה שבידו להשיג] אין לרבי יוחנן חיים, ועוד זאת, הרי רבי יוחנן גרם לריש לקיש ליענש, ואעפ"כ לא התייחס לזה, כי עיקר הצער שלו היה על החסרון בתורה, ובלעדיה לא היה לו טעם חיים, עד שנשתבשה עליו דעתו מרוב צער.

מעשה שהיה עם אחד הגדולים [כמדומה שהיה זה א"ר הרה"ק רבי שמעון נתן נטע מלעלוב זי"ע] שפעם בדק אותו הרופא בחליו ואמר "הדבר הראשון שעליך לזיהר הוא שלא תלך למקוה", נענה הרבי ואמר "זה הדבר הראשון שלא אקשיב לך..." ואע"פ שהזהירו הרופא באזהרה חמורה שיש בזה משום סכנת חיים לא התייחס אליו, ובצאת הרופא מביתו הלך כדרכו למקוה, שאל אותו אחד המשמשים מדוע עושה כן, וכי צריך מסירות נפש למקוה, השיב הצדיק במשל למה הדבר דומה, לשיכור שהרופא הזהירו לבל ישתה יי"ש משום סכנה, אך הלה לא שמע בקולו, כי אמר, שבלי השתייה הוא בבחינת מת, ואילו על ידי השתייה יש רק ספק שימות, וא"כ הי מינייהו עדיף? הרי אין ספק מוציא מדי ודאי, ובמטבע זו השיב הצדיק, שבלא מקוה אין לו חיות. וכולם לדבר אחד נתכוונו, שהחיות שלהם מקיום התורה והמצוות, ובלעדיהן אין להם חיים.

יד. כי היצה"ר מרמה את האדם "ומשגע לו את השכל" ומעקם לו את הדעת, כמו שהוכיח הג"צ רבי ישראל סלנטר זצ"ל שדרך העשירים לרדוף אחרי הכבוד, ועושים כל טעדיקי שבעולם לזכות למעט כבוד, ולמה לא יתנו צדקה ביד רחבה באמת ואז ממילא הכבוד יבוא, אין זה אלא שהשטן מסובב את האדם כרצונו.

וכן נמי חזינו מאמרם (פסחים מט) "שנה ופירש [קשה] יותר מכולם", ואיך יתכן כן, הלא יודע את ריבונו וכיצד אין לו אף ספק שמה שקיבל בילדותו אמת, אין זה אלא שהיצה"ר שולט עליו. ומי שהוא משועבד להקב"ה הוא בן חורין אמיתי, כי דעתו שלימה ורצויה.

ממעשיהם הרעים של אנשי דורו, וכיון שחשש "לשוב להרשיע" שוב לא רצה לחיות עוד, כי הצדיקים אינם חפצים כי אם חיים של תורה ויראת שמים בלבד, וכיון שהסכים להסתלק מן העולם "מיהר הקב"ה וסילקו והמיתו קודם זמנו", דבלאו הכי לא היה יכול למות".

ורצע אדוני את אוננו וגו' (כא, ו)

עבד ה'

צריך להבין, הלא עבד עברי יש לו תנאים טובים בבית אדונו, עד שאף אמרו (קידושין כ.) "הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו", ובתוס' (ד"ה כל) מביא בשם הירושלמי, שאם יש לאדון רק כר אחד מוטל עליו לתנו לעבד ואילו הוא עצמו ישן בלא כר, נמצא שמצבו של העבד אינו מושפל כלל, ואם כן מובן מאד מדוע אין בשר ודם חפץ לצאת חפשי, הלא עתה מפרנס אותו האדון ואת בני ביתו, ואף אינו יכול להעבידו בפרך ולמה יצא מרשות אדוני ולהיות טרוד על המחיה ועל הכלכלה, וכיון שכן למה מענישים אותו ורוצעים את אוננו כשאומר "אהבתי את אדוני", והלא עכשיו טוב לו יותר.

ורש"י הקדוש רמז בדבריו תשובה לקושיא זו, שכתב "ומה ראה

אוזן להרצע מכל שאר אברים שבגוף, אמר ר' יוחנן בן זכאי און זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב תרצע, ואם מוכר עצמו און ששמעה על הר סיני 'כי לי בני ישראל עבדים' והלך וקנה אדון לעצמו - תרצע", כי עיקר הטענה על העבד היא מה שהתבטל בפני אדונו במקום להתבטל בפני המקום ב"ה, וכמו שכתבו המקובלים, שלפני צדיק יש ענין של הכנעה, אבל לפני השי"ת יש חובה של ביטול, כי אין מקום לומר "אני מכניע את עצמי לפני ה'", כי אין מושג כלל של "אני" לפני יתב"ש, לפיכך אין קיום של שום נברא לפני יתב"ש, אלא יתבטל לגמרי ממצאות לעשות רצון קונו ויוצרו.

לפיכך כאשר העבד מבקש לישאר בטל לאדונו אמרה תורה שירצעו את אוננו, ויהיה זה לו לסימן ולתזכורת שהוא עבדו של השי"ת ואילו בלבד צריך להתבטל, וכאשר יראה וירגיש את החור באזנו יזכור שבאמת אינו עבד של בשר ודם כי אם של הבורא יתב"ש".

וכעין מה שאמרו צדיקים לבאר מה שמצינו בגמרא (שבת קיח): שאמוראים שאלו זה לזה "אבוך במאי זהיר טפי", כי על ידי שהקפידו בדבר אחד הצליחו עי"ז להימשך אחר השי"ת בכל שאר הענינים, דמצוה גוררת מצוה".

פניני עבודה

טו. הגה"ח רבי יהודה קמינר זצ"ל מביא בדגל יהודה' (פרשת כי תבוא) "שמעתי בשם כ"ק מרן [ה'חידושי הרי"ם] צוקולה"ה מגור שאמר, אשר מור"ה הרה"ק (רבי שמחה בונם) מפרשיסחא צוקולה"ה לימד אותנו כוונת אכילה בפשיטות, שעל כל לעיסה ולעיסה יבקש מהשי"ת שלא יאונה לו ח"י מאכל של איסור, ויקבל עליו שנוח לו שיהיה נחנק מקודם באם יש במאכל נדנד איסור חס ושלום".

וב'ליקוטי הרי"ם' (פרשת שמייני) מביא מה שסיפר הרה"ג רבי משה יואל ז"ל אבד"ק טשיזווע-זארנאווע, שפעם בימי עלומיו נסע בדרך יחד עם רבו הרה"ק בעל ה'חידושי הרי"ם' מגור זי"ע, ובאחת האכסניות כאשר הגישו לפניו לאכול לקח את הכף עם הרוטב סמוך לפיו ותיכף שפכו בחזרה אל הקערה, ואמר "כנראה המאכל כשר, ומ"מ אין לבי מניח לי לאכול", וכן עשה כמה פעמים ובסוף לא אכל, וכיון שכן הלכו לחקור ולדרוש אם היו שאלות בכשרות המאכל ונתברר שהיה הבשר בכור שלא נמכר כהלכתו. והיה כאשר הודיעו לו על כך אמר "בוודאי חושבים אתם שזה ענין השייך לרבי, אבל תדעו כי לא כן הוא, ובאמת כל איש ישראל יכול לזכות להרגשה זו, שלא יוכל לאכול דבר שאינו בתכלית הכשרות", ואז אמר לרמז כן בפסוק (ויקרא יא, מז) "להבדיל בין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל", דלכן כתיב "הנאכלת" דהיינו שיש יכולת ביד האדם לאוכלה, וניתן הכח ביד בשר ודם להבדיל בין מה שמותר לו לאכול לבין "אשר לא תאכל" שאסור לאוכלה, דפירוש "הנאכלת" היינו "ואסר עס לאזט זיך עסין", "ואשר לא תאכל" הכוונה "ואסר עס לאזט זיך נישט עסין". פעם ישב הרה"ק בעל ה'בית אהרן' מקארלין זי"ע וערך את שלחנו הטהור אשר לפני ה', ובאמצע הגישו לפניו תפוחים ואכלם, באותה שעה עמד שם אחד שהיה רחוק מהנהגות החסידים, וחשב לעצמו בזלזול, שטוב הדבר להיות רבי, כי בידו למלאות תאוותו באכילת תפוחים מתוקים וערבים לחיך [בימים ההם היו תפוחים דבר נדיר ויקר המציאות], מיד תפס הרבי את מחשבתו ופתח ואמר כלפי תומו "ישנם אנשים שמתעורר בלבם תאוה לאכול תפוחים, אך הלא אסור ליהנות מעולם הזה בלא ברכה, על כן בלידת ברירה המה מברכים כדי שיוכלו לאכול כרצונם, אמנם ישנם אנשים התאבים לעשות ברכה, וכיון שאסור לברך לבטלה ע"כ המה נוטלים תפוח בכדי שיוכלו לברך להשי"ת...".

כיוצא בו שמעתי מעשה שהיה אצל הרה"ק בעל ה'בית ישראל' מגור זי"ע, שפעם שלח לקרוא לאחד מן החסידים לבוא אצלו, ובבואו כיבד אותו במרק עם ירקו, ונתעוררה שם שלשה אם צריך לברך גם ברכת "שהכל" על מי המרק, לפיכך ציוה הרבי שייבאו חתיכת בשר לברך עליו כדי להינצל מן הספק, באותה שעה הוסיף אומר, שעל פי האמת צריכה כל אכילת האדם להיות כדי להעלות הניצוצות שיש במאכלים, כמו שהגיד מרן הבעש"ט הק' זי"ע בפסוק (תהלים קז, ה) "רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף", שכל מה שברא הקב"ה שיהיו אנשים רעבים למאכלים וצמאים למשקאות הוא משום שיש גלגולי נשמות בתוך המאכלים וצריך לתקנם ע"י שמברכים ככוונה ואוכלים בקדושה, אך מי יאמר זכיתי לבי דאכילתו הוא כדת וכיאות, אמנם כאשר מביאים מאכל כדי לברך עליו ולהינצל מן הספק, נמצא שכל אכילתו הוא רק בגלל הברכה, אז צריך לשמוח מאד, דלאו כל יומא מתרחיש כדן, דהא כל מטרת הברכה היא רק עבור הברכה ולא כדי לאכול.

כשאדם חי כך נהפך כל עצמיותו לחטיבה אחת של תורה, וגם בדורות אחרונים ראינו כן, ולכן אין פלא על הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע שהיה חולם דברי תורה באריכות גדולה, וכמו שנדפס בספרו 'דברי יואל' בפרשתינו אריכות דברי תורה המה שחלם ביום ד' פרשת לך לך שנת תרפ"ז (כשהיה אז אברך כבן ארבעים שנה) בקושיות תירוצים וראיות, ומסיים שם "כל זה ראיתי בחלומי מתחילה ועד סוף, ורשמתי למזכרת".

טז. בתקופת מלחמת העולם השנייה לא יכלו לצאת מפולין הכבושה ע"י הגרמנים הצוררים, זולת אם היו האנגלים [ששלטו בארה"ק בימים ההם] שולחים ויזה' שפלוני יכול להתגורר בארץ ישראל, והיתה בכך מעין בקשה מן השלטון הנאצי שיתנו לו לצאת, וכמובן שהרבה ניסו להציל את יקיריהם בדרך זה, בין השאר היה חסיד ברסלב שחבירו הטוב התגורר באר"י, לכן שיגר לו מכתב ובו התחנן לפניו מדם לבו שישגי לו תעודה כזו, והתחייב בפניו בכתב, שאם ישיג לו אישור זה "יהיה לו עבד נרצע במשך כ"ג שעות ביום מעת לעת", והסביר שהתחייב רק על כ"ג שעות ביממה כי שעה אחת זקוק הוא להתבודדות בינו לבין קונו כמנהג החסידות. ואמרו חסידים, דמאחר שהשאיר לעצמו שעה זו שוב אינו עבד במשך שאר שעות היום, כי בשעה זו יירשי בלבו שה' הוא האלקים אין עוד מלבדו, ויקבל על עצמו עול מלכות שמים שלימה, ומעתה הוא מלגלג ומזלזל בעבודתו בכל שאר שעות היממה, כי גם מה שמשרת את חבירו בשאר שעות היום הוא בגלל שכך גזר רצונו יתב"ש, וא"כ למה יתרעם על כך והלא עבד ה' הוא ויכנס באש ובמים לקיים חפצו ורצונו, ודפח"ח.

יז. ידוע המשל שאמר המגיד מדובנא זצ"ל לבאר דבריהם (שבת קה) "כך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו עבד עבודה זרה, והולך ועובד", שפעם היה בן בליעל שביקש לקנות ביתו של חבירו, אולם הלה סירב, לכן הפציר בו שימכור לו זכות לתקוע מסמר בביתו, וישלם לו על כך כסף מלא, ואכן קנה הלה זכות זו ובאמצע הלילה הגיע לבקש ממנו להשתמש בו, ולאחר זמן תלה בו נבילה סרוחה ונאלץ הבעה"ב לברוח מביתו, וכך גם דרכו של היצה"ר שמכניס אצבע אצל האדם עד שנעשה בעה"ב.

ואפשר לומר נמי איפכא לאידך גיסא, שאם זוכה האדם שהיצר טוב קונה שביטה אצלו אף בשטח קטן יכול לזכות שבמשך הזמן יהיה לגמרי בידו, וזה הענין של רציעת האוזן, שהחור יזכיר לו שהוא בן מלך ועי"ז יכניע את עצמו תחתיו לגמרי. והעיקר שיחזיק בידו את מפתחות הלב, שהוא ישלוט על עצמו לעשות רצון השי"ת.

לזכות הבחור רום בן תמר נועה אשר נחטף ונמצא בידי גויים ארורים ימ"ש מיום שמחת תורה תשפ"ד שיצא בקרוב מאפילה לאורה בתוך שאר שבויי חולי ישראל

